

Per l'art Lluís Calderer perviu

El 15 i 16 de maig, Cineclub Manresa, la Fundació Independència i Progrés i Òmnium van convidar-nos a tots a recordar el mestre, l'escriptor, l'activista i home de cultura Lluís Calderer en dues jornades a la Plana de l'Om que van aplegar molta de la gent que l'estimava. L'esperit i les paraules de Calderer van ser, de nou, punt d'unió i escalf.

Il·lustració: Josep Maria Massegú.

Viure és un art, quan es viu per als altres i amb els altres, en conversa, compartint coneixements amb generositat i ensenyant-nos a mirar el món amb ulls curiosos i lúcids. La manera amb què ho feia Lluís Calderer no cal anar gaire lluny per il·lustrar-la de forma viva i contundent. Els lectors d'aquesta revista han pogut veure-ho i viure-ho cada mes durant anys, però també la gent de Cineclub i d'altres entitats quan ell s'ocupava de presentar alguna de les sessions o se'l cridava

per a una commemoració o altra. La relació de Calderer amb les pel·lícules, els poemes, la narrativa i els mites no va ser mai culturalista ni aristocratitzant, com qui guarda les dades en un calaix i en fa recompte de tant en tant. Si es viu sempre, qualsevol estona compta. Així que, al Lluís, els llibres el connectaven amb el món de manera tan seriosa, joiosa, vibrant i fonda com la realitat de cada dia li omplia de vida les pàgines més estimades. El viatge era d'anada i tornada. Els llibres eren els mapes amb què l'escriptor baixava al carrer, però l'home no s'hi passejava sol: la gent i la vida eren el cor que batejava al mig del cos sencer de com entenia la cultura. Com a arrels i com a far. Com a pissarra i com a veu. Com a pantalla lluminosa i com a conversa a la plaça. Quants cops el passatge d'un autor no treia el cap a les seves columnes del Pou per il·luminar el que ens toca viure a tots? I quantes vegades el desordre amb què ho vivim no trobava un fil conductor a què agafar-se en les quatre línies que ell sabia activar des de la coherència absoluta que havia mostrat tota la vida?

Conduïdes per la periodista Anna Vilajosana (dissabte 15) i pel polític Josep Huguet (diumenge 16), les xerrades van recuperar amb extraordinària vivesa el joveníssim Lluís Calderer d'Art Viu (Josep Oliveras), el dels anys a Cineclub en dues etapes distants en el temps com van ser, primer, els seixanta-setanta del final del franquisme i, recentment, tancant el cercle, els darrers quinze del segle XXI (David Torras), la recuperació de la seva experiència de direcció escènica amb una nova generació d'actors a Faig Teatre (Mireia Cirera) i la vivència interdisciplinària de l'art entre amics a Quaderns de Taller (Josep M. Massegú, amic fidelíssim). Aquest mateix dia també es va demanar per la responsabilitat del Lluís a la revista Faig a qui signa aquestes línies, però el testimoni de la revista el podia haver donat molta més gent, fins i tot present a la sala. El Lluís va ser amic i mestre de tots. També del Jaume Huch, qui després tancava l'acte amb els membres de Faig Teatre per llegir versos com aquells que ens presenten com a «espectadors muts escoltant un concert màgic» i la «vasta quietud del món com la pau més somniada».

Mestre

L'endemà se'l recordava com a mestre d'escola i de grans, com a activista, com a promotor d'activitats i conferenciant, com a ciutadà, membre avui de la Fundació Independència i Progrés, igual que ho havia estat als anys setanta de la Unió Socialista del Bages. Dels primers anys de militància cívica i cultural en va parlar Josep Camprubí. Dels anys de mestre de literatura catalana al projecte d'escola universitària de magisteri, dependent de la UAB, se'n va ocupar Francesc Comas. La vinculació del Lluís amb Òmnium Bages-Moianès i el seu mestratge dins l'entitat van anar a càrrec de Delfina Corzan. I Josep M. Sarri va repassar la multitud d'autors i de llibres, d'èpoques variadíssimes, de què havia parlat el Lluís al llarg dels darrers anys a l'Associació Viure i Conviure del Casal de Gent Gran de Manresa: la cultura catalana després del 1714, un passeig per la poesia tradicional catalana i altres panoràmiques d'aquest estil, al costat del comentari minuciós de poemes de Josep Carner o de l'anàlisi de conjunt de l'obra de Joan Alcover, Aurora Bertrana, Agustí Bartra i altres dels nostres clàssics contemporanis, a més d'autors i llibres de molt, molt més cap aquí, com Verbàlia, de Màrius Serra; Olor de colònia, de Sílvia Alcántara; La lladre de llibres, de Markus Zusak, o L'home de la maleta, de Ramon Solsona.

Ara bé, l'experiència més bonica d'aquell matí, la va posar el record d'Alba Baltiérrez dels més de trenta anys de convivència a l'escola Flama. Des de quan tot va començar amb un equip de pares i mestres joves als anys setanta fins a les seves darreres col·laboracions per Sant Jordi, quan el Lluís hi passava a llegir textos dels alumnes. Aquells escrits dels alumnes prenen un relleu extraordinari amb la seva veu. Si tenim en compte que el primer contacte del Lluís amb l'escola havia estat com a electricista -«el Lluís era el nostre xispes», va dir l'Alba- i que allà és on

es van conèixer amb la Roser, la seva dona, ja es veu que l'experiència va ser iniciàtica i capital. Però el llegat més sentit li va posar el vídeo recent en què el Lluís llegia el text d'una nena. L'alumna hi descrivia el que veia des de casa: «Quan miro el paisatge de casa meva, veig Montserrat, a vegades amb un barret i a vegades sense. També hi puc veure un gran mar de cases i la Seu de Manresa amb un turó al seu costat fent-li companyia». Amb frases d'aquest estil d'una claredat i senzillesa extremes, les imatges a què la nena recorria eren molt precises, molt vives, d'una expressivitat despullada i autèntica. Què és la poesia si no imatge? Amb la veu serena del Lluís, aquest petit escrit prenia un especial relleu. I que la nena esmentés la Seu, quan el Lluís havia començat la seva trajectòria amb les narracions de La Seu se'n va a córrer món (1984), hi posava un fil de continuïtat que emocionava. Al cap em ballaven les paraules de quan el Lluís ens explicava als membres del Faig Arts de mitjan anys noranta com Walter Benjamin (el complex Benjamin, sí) col·laborava a la ràdio amb senzilles històries per a infants, adaptat el filòsof al registre que allà hi tocava. I em recordava també De la veu a la lletra (1995), quan el Lluís iniciava un estudi sobre Salvador Espriu explicant que darrere de tota complexitat hi ha d'haver sempre una senzillesa essencial.

Només per haver participat en una escola que ha animat sempre els nois i les noies a escriure així ja trobaria la vida del Lluís d'una plenitud envejable. Això ho diu tot, quan probablement per a molta gent aquest pot ser l'aspecte menys destacat del Lluís. Si aquí hi ha tant i hi és tan a fons, compteu el mateix per a qualsevol altra porció de radi de la roda tancada i rodona -coherent i connectada- que va ser la vida i l'obra de Lluís Calderer.

Profund i amb sentit de l'humor

No sabia trobar ningú millor que Josep M. Massegú per parlar amb sentit i a fons del Lluís. S'estimaven, em consta. I s'admiraven, ho veies. Un retrat del Lluís pintat pel Josep M. penja d'una de les parets de casa seva. Massegú és un pintor que escriu meravellosament, que parla moltíssim i que té un cap que va a mil per hora, amb aquella bonhomia i la rialla salpebrada de tics que li fan com d'accents. Recordo les mil idees que, generosament, ens regalaven tots dos a la gent de Faig Arts i El Pou de Lletres. I l'exemple de lleialtat, de compromís i de lucidesa de què sempre van donar exemple, sense cap protagonisme personal, humils, autèntics... Què va destacar el Josep M. del Lluís aquell matí del dissabte 15? Doncs, la profunditat i el sentit de l'humor. La manera com sabia mirar-se les coses des de perspectives inusitades, diferents, personals. I de com sabia fer-ho amb la distància intel·ligent que hi posa sempre el sentit de l'humor, fins i tot per no prendre's un mateix més seriosament del que convé per salut personal i democràtica. És aquesta la millor vacuna contra els clixés, el pensament únic i la intolerància de tants. La millor forma, també, de multiplicar perspectives, d'acostar-se als altres i de continuar interessant-se pels joves, generació rere generació, creient en el demà i fent perquè, quan un falti, tot pugui continuar endavant, creixent i multiplicant-se.

En això veig Lluís Calderer com quan Joan Oliver escrivia Terra de naufragis. L'any 1956, en el pitjor del franquisme, el poemari cridava alhora ben fort que «això tot just comença». L'esperança, sempre, des de l'esforç diari. Així que gràcies, Lluís, als que treballàveu per als qui vindríem. Us ho devem tot